

Roslags-Bro kyrka, Stockholms län

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Kyrkan i Roslags-Bro ligger ståtligt på en höjd i ett delvis öppet landskap med odlingsmark och skog. Under medeltiden fanns här en farbar vattenled som senare har fyllts igen och nu är en liten å som flyter väster om kyrkan. Med sin placering på en höjd utgör kyrkan ett landmärke i landskapet, väl synlig från flera håll. Den stora kyrkogården breder ut sig söder och väster om kyrkan. Till kyrkoanläggningen hör en medeltida stiglucka och två fristående gravkor på kyrkogården samt en klockstapel nordost om kyrkan. Kyrkogården har utökats i omgångar, senast med en minneslund som anlades invid klockstapeln i mitten på 1990-talet.

Öster om kyrkan ligger den gamla prästgården, pastorsexpeditionen inryms sedan en tid i den före detta prästbostaden. På gården finns tre timrade hus, ett magasin och två mindre uthus. Klockstapeln står placerad högst upp på höjden med magnifik utsikt över landskapet. Strax intill stapeln finns ett sockenmagasin från 1770-talet, ditflyttat 1881 från sin tidigare plats väster om kyrkan. Norr om kyrkogården finns en sockenstuga där nu församlingshemmet inryms. Byggnaden ersatte en äldre sockenstuga 1937. En likbod ligger i direkt anslutning till kyrkogårdens norra entré. Öster om kyrkan ligger en lantgård. Landsvägen går alldeles intill kyrkogården på dess västra och södra sida.

Roslags-Bro socken hette fram till 1885 Bro socken. Namnet Roslags-Bro kommer av en landsvägsbro som torde ha legat nära kyrkan. Roslags-Bro kyrka nämns för första gången år 1304 i ett skriftligt dokument. Kartmaterialet över socknen går tillbaka till 1640-talet och visar kyrkan med prästgård och landsvägen. Kartorna visar på en lång kontinuitet i bebyggelse i kyrkans närhet.

2.2 Kyrkan

Roslags-Bro kyrka uppfördes som salkyrka under 1200-talets senare hälft, troligen strax efter 1250-talet. Koret i öster tillkom senare, omkring 1400. Även sakristian mot norr och vapenhuset i söder är senare än långhuset, den förra från 1300-talet medan vapenhuset uppskattas vara samtida med koret. Ett gravkor vid kyrkans västgavel uppfördes på 1730-talet. Under 1900-talet har kyrkan genomgått en omfattande restaurering 1929 samt renovering- och underhållsarbeten på 1960- och 70-talen. Restaureringen 1929 leddes av arkitekten Erik Fant och innebar ett återställande av flera byggnadsdetaljer till det medeltida formspråket in- och utvändigt i kyrkan.

Exteriör

Kyrkobyggnadens murar utgörs av kluven gråsten i skiftande färger som oputsad lyfts fram i fasaden. Omfattningar kring fönster och dörrar är av överputsat tegel. Tegel förekommer även i valv och murpelare. Synligt tegel finns kring en ljusglugg i långhusets östra gavel och i sakristians röste. De för Roslags-Bro kyrka karaktäristiska omfattningarna i sandsten visar sig kring de äldsta fönstren från 1200-talet samt kring entrén i söder. Huggen sandsten har även använts till hörnkedjorna på långhuset och koret. Sockel saknas. Kyrkans murverk av gråsten och sandsten var redan från början troligtvis frilagt med kraftiga fogar, det visar en gammal yttermur synlig från vinden enligt Ingeborg Wilcke Lindqvist. Under en tid på 1700-talet var emellertid fasaderna putsade i grå puts med vita lister. I långhusets gavelrösten syns den

Roslags-Bro kyrka, Stockholms län

yttersta delen av den äldre takstolen. Ifyllningen av hållrummet i muren utgjordes under en tid av tegel men ilades med timmer 1929.

Kyrkans samtliga tak har branta takfall klädda med sinuskorrugerad svartmålad plåt, lagd över taken i skivform. Plåten ersatte en tidigare spåntäckning. Långhuset hade från början ett högre och brantare tak än det nuvarande. De nuvarande takstolarna insattes på 1730-talet.

Huvudentrén till kyrkan mot söder, via vapenhuset, har minskats från en högre spetsbågig öppning till en lägre, rundbågig muröppning med omfattning av överputsat tegel. Portalen är något förskjuten i sidled i vapenhusets gavelfasad, en följd av att vapenhuset har utökats mot väster. Porten stod tidigare rakt under den äldre gavelspetsen, centrerad i fasaden. Dörren från 1743 är utvändigt klädd med svarttjärad snedställd panel i två rader. Insidans omålade bräder är slagna med naror och smidesbeslag. Den ursprungliga entrén i den södra muren, från vapenhuset till långhuset, återfick sin ursprungliga utformning från 1200-talet vid restaureringen 1929 med rundbågig öppning och omfattning i sandsten. Omfattningen är av särskild karaktär med reliefornamentik på två stenar. Motiven föreställer ett livsträd och på den andra stenen ett lejon. Dekoren har gotländsk karaktär enligt Wilcke Lindqvist, som menar att bilderna troligen är samtida med långhuset. Ann Catherine Bonnier hävdar emellertid att det är oklart om bilderna är utförda specifikt för Roslags-Bro kyrka eller var avsedda för en annan byggnad och i så fall har återanvänts. Stilen är senromansk och hänvisar till tiden före 1200-talets mitt men kan ha levt kvar även senare. En annan teori som Wilcke Lindqvist framlägger om motiven är att lejonet var tänkt att symbolisera en sorts väktarfigur och skulle i så fall motsvaras av en likadan, spegelvänd bild på andra sidan dörroppningen, vilket förekommer i några danska 1100-talskyrkor. De andra stenarna saknar ornamentik vilket försvårar bedömningen av portalens datering. Dörren är medeltida med svarttjärade bräder och dekorativa smidesbeslag. Den har rekonstruerats i över- och underkant efter att den tidigare har sågats kortare. Dörrbladet har en bård med uddar likt en lambrekäng, även den är återskapad i dörrrens överkant. Framför dörren i vapenhuset ligger en stor trappsten i kalksten. Till porten hör ett vindfång som tillkom 1929.

Kyrkans fönster har tillkommit vid olika tider, de flesta har därefter ändrats till form och storlek ytterligare några gånger. I sydfasaden syns muröppningarna till kyrkans ursprungliga, högt sittande fönster. De var ursprungligen tre stycken som igensattes i samband med valvslagningen på 1400-talet. 1929 upptogs det yttre livet på de två östligaste fönstren. De utmärker sig med en smal hög form och sandstensomfattning med för Uppland ovanliga former. Det ena fönstret har spetsformad överdel, det andra kröns av ett halvt fyrpass i huggen sten. Det är sannolikt att dessa stenstycken har kommit färdighuggna från Gotland. De två större fönstren i långhusets södra mur tillkom vid valvslagningen på 1400-talet och utvidgades 1752. Det södra korfönstret sitter troligen i en muröppning efter en dörr som upptogs på 1720-talet och igensatt på 1800-talet. Det norra fönstret togs upp 1822. Dessa höga fönsters nuvarande form härrör från 1830-talet. 1929 gjordes en fönsterrenovering, fönsterkarmar byttes och fönstren fick ny blyspröjs. Då insattes även ett rundfönster i den östra korväggen, det ersatte ett större stickbåigt fönster från 1750-talet. Sakristian har två stickbåiga fönster, bägge med spröjsade tvåluftsfönster, blyspröjs i ytterbågarna. Fönstersnickerierna är målade in en grön kulör.

Sakristian tillkom innan koret byggdes, placeringen intill långhuset talar för det. Om koret vore äldre borde sakristian ha uppförts intill korets mur istället för som nu utmed långhuset. Gavelröstets spets är murat i tegel och ornerat med en korsformad blindering lik den i korets röste. Förklaringen till det är att sakristians gavel murades om när koret byggdes, troligen

Roslags-Bro kyrka, Stockholms län

valvslogs sakristian då också. Sakristian har två stickbågiga fönster, bägge med spröjsade tvåluftsfönster, blyspröjs i ytterbågarna.

Koret gjordes smalare än långhuset. I gavelröset ses en blinding i form av ett kors med utplattade ändar och ett strömskift. Orneringen är utförd i överputsat tegel, typen förekommer i Uppland under 1300- och 1400-talet. På gaveln fanns ursprungligen ett trekopplat fönster, troligen utflyttat från långhusets östra gavel när koret byggdes.

Vapenhuset uppfördes omkring 1400, troligen samtidigt med koret. På 1460-talet byggdes det till mot väster. Vid restaureringen 1929 markerades vapenhusets ursprungliga takstol med ilagt timmer i röset och ett strömskift i tegel rekonstruerades över portalen.

Interiör

Invändigt präglas kyrkorummet till stor del av de gotiska stjärnvalven med medeltida kalkmåleri i valv och på väggar. Långhuset är indelat i två valvtravéer, valven vilar på murpelare utan förband med kyrkmurarna och tillkom med all sannolikhet under 1460-talet. Enligt en inskrift i väggen gjordes kalkmålningarna i valv och på väggar år 1471. Korets stjärnvalv tillkom samtidigt med koret omkring 1400, det är samma typ av valv som i Vadstena klosterkyrka. Sakristian har ett kryssvalv med profilerade ribbor, valvet kan ha slagits samtidigt som korsvalvet. Valvslagningen i vapenhuset gjordes troligen i samband med att det byggdes till på 1460-talet och är således av samma ålder som valven i långhuset.

Målningarna i valven har aldrig varit överputsade medan väggarnas måleri kom i dagern 1929 efter borttagningen av en vitlimning som gjordes på 1750-talet. Målningarna i korets valv skiljer sig något från de i långhus och vapenhus. De sistnämndas valvmålningar är utförda med en för det senare 1400-talets del tidstypisk linjeföring. Korets måleri är mustigare och mer plastiskt, det kan vara utfört något tidigare än i långhus och vapenhus. Roslags-Bro kyrkas målningar har tillskrivits Roslagsmästaren, i troligt samarbete med Tierpsskolan.

Vid restaureringen 1929 upptäcktes att det ursprungliga golvet låg upp till 60 centimeter under det befintliga. Golvet sänktes därmed till den gamla nivån. En trappa med fem trappsteg av kalksten byggdes mot koret under triumfbågen, liksom till sakristian som fick en trappa utförd i tegel. Koret är belagt med kalksten. Kyrkgången täcktes 1929 med tegel medan det i bänkkvarteren ligger trägolv.

Kyrkans inredning är till stor del bevarad från 1720-talet då den nygjordes. Bänkinredningen målades 1929 i blågrått med marmorerade fält. Då breddades även sitsarna. Vid de främsta bänkarnas hörn mot kyrkgången har det tidigare stått två genomsiktliga, i trä utförda, pyramidformade bänkkron. De är numera borttagna. Predikstolen härrör från 1720 och är målad i en blågrå kulör med snidade förgyllda ornament. Den nås via en trappa som leder genom triumfbågens mur från koret. Orgelverket och läktaren härrör från 1830-talet då de ersatte en tidigare orgel respektive läktare. Dopfunten från senare delen av 1200-talet beställdes från Gotland. Den är tredelad med cylindrisk överdel av kalksten som står på en trattformad fot. Foten hör egentligen till en annan, fyrpassformad cuppa som finns bevarad men är skadad. Den hittades vid restaureringen 1929 inmurad i långhusets östra gavelspets, där den satt som inramning till en glugg. Enligt Wilcke Lindqvist hade den troligen spräckts när kyrkobygget pågick och kom istället till användning i muren och bevarades på så sätt till vår tid. 1929 togs den ned och förvaras nu till beskådande i vapenhuset. Roslags-Bro kyrka har ett rikt bestånd av medeltida inventarier. Dit hör altarskåpet från 1300-talet eller tidigt 1400-tal, det är ett av landets äldsta. Triumfkrucifixet är ett gotländskt arbete från 1200-talets

Roslags-Bro kyrka, Stockholms län

mitt eller senare del. 1929 förenades krucifixet med det ursprungliga ringkorset och återuppsattes på sin plats under triumfbågen. Ett flertal medeltida träskulpturer och gravminnen i sten hör även till inventarierna.

Sakristians valv är vitmålat. Ingången från långhuset är rundbågig men bildar en stickbåge mot sakristian. Tröskeln består av kalksten och tegel, sakristian har trägolv. Dörren är plåtbeslagen mot kyrkrummet. Bägge fönstren har invändiga järnbeslag med järnringar.

När vapenhuset byggdes till valvslogs rummet med sköldbågar på pelare innanför de befintliga murarna. Det skedde troligen samtidigt som valvslagningen i långhuset. Valv och väggar målades i samma stil som långhuset. Vapenhusets golv är från 1929 med parvis lagda tegelstenar.

2.3 Kyrkogården

Kyrkogården omges av en bogårdsmur i gråsten som runtom är täckt med torv och gräs. Den har under en lång tid, från 1600-talet fram till 1840-talet, haft en spånklädd avtäckning. Muren i öster är sammanmurad med stigluckan som tillkom på 1400- eller 1500-talet, troligen är den delen av muren lika gammal som stigluckan. Kyrkogården har sedan dess utvidgats, åt väster på 1600-talet och senare under 1900-talet söder om kyrkan. Den ursprungliga södra muren är bevarad och avdelar den äldre, högre belägna kyrkogården från den senare utökade delen i söder.

Kyrkogården har tre entréer. Den västra leder genom den medeltida stigluckan. Mot norr finns en järngrind mellan två kraftiga vitputsade grindstolpar med svartmålad plåttäckning. Den södra entrén har en dubbel järngrind på grindstolpar murade i räthuggen granit och med sadeltaksformade krön. Från den södra entrén leder en grusgång rakt fram till en trappa med sten av granit mitt för kyrkans entré till vapenhuset. Grusgången från den västra entrén leder runt om kyrkan mot norr i en mjukt rundad sväng. Grusgångar leder även runt kyrkogården utmed den yttre muren.

Den äldsta delen av kyrkogården närmast kyrkan är kuperad och i den västra delen uppterrasserad mot muren. Några gravvårdar, främst i den äldre delen, har inramning av sten och grus. Marken täcks av sammanhängande gräsytor. De stora ytorna i den södra delen av kyrkogården inramas delvis av låga ligusterhäckar. Mittgången på kyrkogården flankeras av en trädrad med oxel på varje sida. Invid trappan till vapenhuset står doftschersmin. Oxel kantar även den nordvästra muren, medan kyrkogårdens södra del omges av lönn.

Minneslunden, gestaltad av prästen Allan Robertsson, tillkom på 1990-talet och är förlagd intill klockstapeln nordost om kyrkan. En grusgång från kyrkogårdens västra entré leder upp till minneslunden, vars entré markeras med en enkel bågformad portal i järn. Lunden är utformad i två delar, åtskilda av grusgången som leder genom lunden till den mer öppna entrén mot öster. De två grästäckta delarna omgärdas av en kallmurad stenmur. Där muren löper utmed klockstapelns södra och västra sida kompletteras den med en buskhäck, som effektivt möter stapelns rödmålade träpanel. Intill portalen finns en liten vattenfylld stenklädd rundel. Två träbänkar finns att sitta i.

Roslags-Bro kyrka, Stockholms län

2.4 Klockstapel

Klockstapeln härrör från 1773. Stommen utgörs av tre spånklädda rundstolpar som tidigare stod öppna. På 1700-talet kläddes stapeln med bräder, arbetet pågick under lång tid. Spånbeklädnaden på de gamla stolparna tillkom på 1750-talet. Stapelns panel består av spårade, rödmålade bräder, slät panel upptill och lockpanel i den nedre, utställda delen. I den övre delen sitter ljudluckor i varje sida. Dörren skjuter ut från den snedställda väggen med sadeltak. Taket har fyra spånklädda sidor med en karnissvängd form, överst en tornhuv med flöjel. Tak, ljudluckor och dörrpartiet är svarttjärede.

2.5 Stiglucka

Stigluckan är från 1400-talet eller tidigt 1500-tal. Den är murad med gråsten och tegel och vitputsad ut- och invändigt. Hörn och omfattning kring portalerna samt blindingen i västra röstet är gulmålade. Blindingen är ett kors med utplattade övre och nedre ändar. Sockeln av gråsten är oputsad. Porten mot väster har svartmålad omfattning och en parport med mönsterlagd träpanel som är svarttjärede. Insidan har murade, väggfasta bänkar som är svartmålade. Innertaket är brädklätt och vitmålat. Yttertaket, ett sadeltak, är täckt med enkupigt lertegel vilket ersatte en tidigare spånbeklädnad.

2.6 Fristående gravkor

Öster om kyrkan står två fristående gravkor, uppförda 1732-33 med likartat utförande. Det södra byggdes av kyrkoherde Benjamin O. Westman verksam i Roslags-Bro. Det norra tillhörde Johan Linderstedt, häradshövding i Vaddö och Bro skeppslag. Koren är uppmurade av tegel som vitputsats. Hörn och portomfattning är målade i gult liksom en försänkt rundel i röstet mot väster som bägge koren har. Korens sadeltak är klädda med enkupigt lertegel som ersatte tidigare spåntäckning. Portarna är rundbågiga med svarttjärede, panelade dörrar. I överljusen sitter genomsiktliga smidesgaller, dekorativt utformade och vilande på tvärgående träbjälkar.

2.7 Oxenstiernska gravkoret

Mot kyrkans västgavel ligger ett gravkor uppfört 1738-41 av grevinnan Wendela Magnona Fleming. Hon var gift med överstelöjtnanten och greven Carl Oxenstierna af Croneborg, de ägde gården Värnberg. Koret är en sexsidig byggnad med murar av tegel och sockel av huggen sandsten och granit. Över sockeln ligger en list av sandsten med räfflad yta. Fasaden är spritputsad i vitt och inramas av hörnlisener med rusticeringsmönster och en profilerad takfotslist. Den liksom lisenerna har slätputs som gråmålates. Under fönstren finns gråmålade, slätputsade bröstningar motsvarande fönstrens storlek. Fönstren har korsformad post, fönsterbågarna är småspröjsade med blyspröjs och beslagna med 1700-talsbeslag. Över portalen sitter ett runt fönster, även det med blyinfattat glas. Fönstren inramas av gråmålade, profilerade omfattningar i slätputs. Fönstren med bröstningar och lisener ger en vertikal verkan till koret. Taket har sex takfall som är täckta med rödmålad plåt i skivtäckning. Portalen vetter mot väster och omfattas av huggen sandsten. I det dekorativa överstycket finns, uthugget i sandsten, de Flemingska och Oxenstiernska vapnen. Den stickbågiga porten består av en pardörr med snedställd slät panel målad i en nyans av brungrön umbra.

2.8 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Roslags-Bro kyrka är en av de äldsta salkyrkorna i Uppland. Kyrkomiljön vittnar om att kyrkan från medeltiden och en lång tid framåt utgjorde socknens centrum. Dit hörde sockenstuga, prästgård och sockenmagasin. De bevarade byggnaderna utgör en viktig rest av socknens och församlingens historia. Sockenmagasinet är ett av få bevarade i länet. De började uppföras av socknarna under 1750-talet för att lagra spannmålsreserver under år med skördeöverskott. Tilltaget var en följd av flera missväxtår som drabbade befolkningen mycket hårt och som föranledde att myndigheterna tvingades till förebyggande åtgärder. Även socknarna tog initiativ lokalt. På kyrkogården finns tre gravkor som bär på ett personhistoriskt värde till socknen och kyrkomiljön. Klockstapelns timmerkonstruktion berättar om äldre tiders trähantverk. Genom sin funktion och långa kontinuitet är den av stor betydelse för kyrkomiljön i sin helhet.

Kyrkobyggnaden i sig speglar en traditionell utveckling av den medeltida sockenkyrkan med senare tillkomna delar som sakristia, kor och vapenhus. Förändringar såsom tillkomna fönster och sedermera fönsterförstorningar är också en typisk utveckling för den här typen av kyrkor.

Den medeltida karaktären är väl bevarad i salkyrkans planform, de kraftiga murarna och det branta taket. Det gotiska formspråket representeras invändigt i valvens spetsbågar och medeltida kalkmåleri. Kyrkans rika samling av medeltida inventarier som dopfunten, altarskåpet, triumfkrucifixet samt träskulpturer och gravminnen förstärker naturligtvis den medeltida karaktären. Utöver de konsthistoriska och historiska värdena som kyrkan besitter går det att hämta stor kunskap om medeltida byggnadsteknik, hantverk och material genom att studera kyrkans konstruktion och detaljutförande i exempelvis gråstensmurverket, valvslagningen i tegel och det gotiska kalkmåleriet.

I Roslags-Bro kyrka finns flera detaljer som gör att kyrkan urskiljer sig något i mängden av medeltida kyrkor. Enligt Bonnier har gråstenskyrkor få stilistiska karaktäristiska utöver korets trefönstergrupp. Roslags-Bro utgör ett undantag med sin sydportal med reliefornamentik i sandsten i omfattningen. Även sydfönstrens sandstensomfattningar är anmärkningsvärda och saknar motsvarighet i Uppland. Dessa detaljer pekar mot Gotland och är med all sannolikhet tillverkade där. Detsamma gäller triumfkrucifixets ringkors samt de två cupporna som kyrkan äger, de är av gotländsk härkomst. Portal- och fönsteromfattningarnas utförande talar för att de har tillverkats för ett annat ändamål än Roslags-Bro kyrka vilket indikerar att man köpte in andrahandsmaterial till Roslags-Bro, menar Bonnier. Det betyder också att bygghytan eller kyrkledningen hade förbindelser med Gotland och att inflytandet därifrån präglade materialval och det konstnärliga arbetet.

Kyrkans inredning återspeglar främst 1700-talets nyinredning men även vissa omgestaltningar som gjordes i samband med restaureringen 1929. Då återställdes mycket av de medeltida detaljerna eller frilades för beskådan. Inredningens enhetliga färgsättning är sammanhållen och ger balans åt kyrkorummet. Det samspelar väl med det färgrika kalkmåleriet. Måleriet i valven har aldrig varit övermålad, skadebilden är därför reducerad.

Kyrkogårdens omgärdande stenvall har stor betydelse för upplevelsen av kyrkogården. Murens form, funktion och utbredning berättar om kyrkplatsens utveckling och ger en bild av hur man avskärmade kyrkogården förr. Minneslunden är den senaste utökningen av kyrkogården och berättar om sin samtids behov av alternativa gravskick. Trädraderna utmed kyrkogårdens kanter förstärker kyrkomiljöns inramning och ger lummighet till platsen. De

Roslags-Bro kyrka, Stockholms län

låga buskhäckarna i kyrkogårdens södra del avdelar de stora gräsytorerna och skapar en mjuk övergång från de flacka ytorna till träden och muren.

Roslags-Bro kyrka ingår i ett av Riksantikvarieämbetet utpekade riksintresseområden. Den sammanfattande värdetexten lyder: *Roslags-Bro medeltida kyrka invid den gamla farleden utgör tillsammans med kulturlandskapet i dalgången och den äldre bebyggelsen i Södersund och Norrsund en mycket värdefull miljö.*

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Kyrkobyggnaden bevarar i stora drag sin medeltida karaktär som salkyrka från 1200-talet med sin plan, gråstensmurarna och det branta taket. Kyrkans stomme, konstruktion och material förmedlar kunskap om den medeltida byggkonsten, tidens hantverk och material.
- Kyrkorummet har en påtaglig medeltida karaktär i de höga gotiska stjärnvalven och det rika medeltida kalkmåleriet i valv och på väggar. Måleriet och de medeltida inventarierna tillhör kyrkans äldsta utsmyckning med stor betydelse för kyrkorummet och med ett högt kulturhistoriskt värde.
- Kyrkans inredning bevarar i stora drag sin karaktär från 1720-talet. Restaureringen 1929 innebar att många medeltida detaljer togs fram. De gestaltande åtgärderna som gjordes skapade en enhetlig balans till rummet, utan att förta effekten av kalkmåleriet.
- De för Roslags-Bro kyrka karaktäristiska sandstensomfattningarna kring de ursprungliga sydfönstren och sydportalen är särskilt intressanta då de pekar på influenser från Gotland, såväl konstnärligt som val av material. Detaljerna utmärker Roslags-Bro kyrka bland andra uppländska sockenkyrkor och har därmed ett stort kulturhistoriskt värde.
- De till kyrkomiljön hörande gravkoren, stigluckan och klockstapeln berättar med material och utformning om sin tids hantverk och byggnadskonst. Byggnaderna utgör viktiga delar av kyrkomiljöns helhet och berättar mycket om dess historia.
- Klockstapelns brädinklädnad tillkom för att skydda den äldre spånklädda träkonstruktionen. Inklädnaden visar på en byggnadstradition i sig att skydda den bärande konstruktionen. Den bör främst ses som ett utvändigt skydd av den äldre trästommens delar.
- Kyrkogården med minneslunden förmedlar kyrkplatsens utveckling och har med bogårdsmuren ett stort miljöskapande värde.
- Trädraderna utmed kyrkogårdens yttre kanter markerar kyrkogårdens omgärdning och är mycket miljöskapande med ett stort upplevelsevärde.

2.9 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Bonnier, Ann Catherine, *Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250-1350*, Upplands fornminnesförening, 1987

Curman, S och Roosval, J. *Uppland, Sveriges kyrkor*, Band 2, Stockholm 1918

Morger, Kersti, *Kulturminnesvårdsprogram för Norrtälje kommun, Del 1 & 2*, Norrtälje 1990

Bjerking Ingenjörbyrå AB, Besiktningsprotokoll med utlåtande med förslag till åtgärder för Register över riksintressen. Registerblad över riksintresset Roslags-Bro, handling i Stockholms läns museums arkiv

Roslags-Bro kyrka, handling från Länsstyrelsens arkiv i Stockholm

Wilcke-Lindqvist, Ingeborg, *Roslags-Bro kyrka, Upplands kyrkor*, Band IV, Uppsala 1957

Roslags-Bro kyrka, Stockholms län

Wilcke-Lindqvist, Ingeborg, Roslags-Bro kyrka, särtryck ur *Upplands kyrkor*, 1977

Arkiv:

Länsstyrelsen i Stockholm, Lst
Stockholms Läns Museum, Slm

Muntlig uppgift:

Ulla Källberg

Inventerare: Ulrika Sahlsten

Ansvar kulturhistorisk karaktärisering och bedömning: Ulrika Sahlsten